

FORT SABINA

Vrouw Sabina de verpersoonlijking van het fort

Mooi, sterk en onafhankelijk

Een baken van standvastigheid in rumoerige tijden

Eeuwen gleden haar voorbij, opbouw, verval, opbouw

Van Franse, Hollandse, Brabantse invloeden proefde zij

Rondborstige mossen op haar caponnières

Vrouw Sabina belichaamt de kenmerken van het fort

Het militair ontwerp dat haar bijzonder maakt

Haar beschermende zijde contra haar verdedigende kant

Veiligheid, geborgenheid, bij haar schuilen binnen de poorten

Vanuit haar hoogste punt, omgeving en mensen overziend

Bloeiende meidoorns uit vervlogen tijden

Soms ineens, haar verleidelijke persoonlijkheid zichtbaar

Zo flirt ze, brengt mensen het hoofd op hol

Laat iedereen fantaseren over oneindig veel mogelijkheden

Maar ben je niet trouw aan haar, dan raak je jezelf kwijt

In de vele hoeken en gaten van haar persoonlijkheid

Dan verdwaal je in de fictie.

DE WERELDOORLOGEN

In de Eerste Wereldoorlog waren op het fort 400 Nederlandse soldaten gemobiliseerd, verveling was hun grootste vijand. In de nadagen van de Tweede Wereldoorlog schuilden veel inwoners uit Heijningen en omgeving op het verdedigingswerk. Na de bevrij-

ding van Zuid-Nederland namen Canadezen er hun intrek. In de nacht van 21 januari 1945 overvielen Duitsers het fort. Het was de eerste en laatste keer dat Fort Sabina in zijn geschiedenis werd aangevallen. De aanval mislukte. Wel werden twee Canadezen neergeschoten. Eén van hen overleed aan zijn verwondingen. Ter nagedachtenis aan hem, Walter Watson Veness, is een wiresoldier bij het monumentje op het fort geplaatst.

DE STELLING VAN WILLEMSTAD

Fort Sabina maakt deel uit van de Stelling van Willemstad, een cluster van vijf forten en de vestingsteden Willemstad en Klundert.. Fort Sabina is een van de meest intacte forten van Brabant. Tevens is dit het grootste fort van de Brabantse Zuiderwaterlinie. Naast de Tour Modèle bestaat het fort onder andere uit de in 1881 gebouwde kazerne, het kruithuis en vier caponnières (overdekte plaatsen om geschut op te stellen) met een ondergronds bomvrij gangenstelsel.

EEN DIJK IN DE GESCHIEDENIS

In het buitengebied van Heijningen, naast het Volkerak, ligt Fort Sabina. Napoleon liet het fort in 1811 bouwen als kustverdedigingswerk. Een bezoek aan Fort Sabina voert je

met zijn verhalen terug naar de Franse tijd van Napoleon, de Hollandse bouw van de kazerne, Belgische opstand, Eerste en Tweede Wereldoorlog, het werkkamp van de Amsterdamse jongens en de Watersnoodramp van 1953. Anno nu combineert het fort historie, cultuur en natuur en culinaire verwennerij.

HET GROENE FORT

Sabina wordt niet voor niets het groene fort genoemd: wandelaars en natuurliefhebbers kunnen er hun hart ophalen. Waar vroeger het gebulder van kanonnen te horen was en soldaten rond marcheerden, is het nu een 12 ha grote oase van rust. Je vindt er minstens 20 vogelsoorten, diverse

soorten vleermuizen, zoals de grootoor- en watervleermuis, en een diversiteit aan

wilde planten. Fort Sabina zet zich in voor meer bloeiende planten en insecten op het fort. Onder meer door duurzaam landschapsbeheer en de inzet van bijen, onder het motto Heel Fort Sabina Zoemt. Ga mee met de natuurgids op een vroege ochtendwandeling. Groepen kunnen op afspraak genieten van het groene fort met diverse arrangementen, zoals een workshop roofvogels, het teamspel "wie is de bom", teamplay commando light, boogschieten, steppen, fietsen en meer.

BOUW & VERVAL

Dorspronkelijk was het fort niet meer dan een vijfhoekige aarden wal met daarin een stenen toren, de Tour Modèle nr.1 ontworpen door Napoleon. De toren bood plaats aan 21.000 kilo buskruit en 69 soldaten van het Corps de Garde-Côtes.

De Hollanders bouwden het fort van 1860 tot 1871 uit tot wat het nu is. Sinds 1926 is het fort niet langer in gebruik als een vestingwerk. Na een periode van verwaarlozing wordt het nu in de periode tot en met 2027 in delen gerenoveerd.

ALTIJD WAT TE BELEVEN

Fort Sabina is op woensdag t/m zondag open. De Brasserie op het fort is open op vrijdag t/m zondag. Groepen ook welkom op andere tijden op afspraak. Volg een rondleiding met onze gidsen en ontdek alle geheimen. Geniet van een concert, een historische opvoering of andere culturele activiteit zoals de Kunstweek September met exposities en workshops, het Vestingsweekend Sabina of het Erfgoeddiner. Natuurlab voor kinderen is iedere maand. Kom kijken naar de roofvogel-shows of neem deel aan een workshop of lezing. Koop in de fortshop de lekkere forthingen van eigen imker. Kortom, er is altijd een goede reden om een bezoek te brengen aan het fort.

Meer informatie of vrijwilliger worden?

Of het fort ondersteunen als lid van Genootschap 1811?

Kijk op WWW.FORTSABINA.NL of op onze

[Facebook.com/fortsabina](https://www.facebook.com/fortsabina) en [Instagram](https://www.instagram.com/fortsabina).

Adres: Fortweg 1, 4794 SC Heijningen.

SABINA HENRICA POLDER

VOLKERAK

EXPOSITIES & BIJZONDERE PLEKKEN

1. EXPO Canonkamer
2. EXPO Tijdlijnkamer
3. EXPO Verhaal Waterlanders
4. EXPO Commandokamer
5. EXPO Verhaal WOII
6. Napoleons Tour Modèle nr.1 inrichting
7. Napoleons embleem Corps de Garde-Côte
8. Napoleons kanonnen - replica's op het dak
9. EXPO Opslag en vervoer granaten
10. Werkplaats Kanonnenclub (alleen op afspraak)
11. Werkplaats Van Kleef (geen toegang)
12. EXPO Verhaal Schuilplaats F (alleen met gids)
13. Dubbele caponnière (geen toegang)
14. EXPO Dubbele kazemat (alleen met gids)
15. EXPO Caponnière met poterne (alleen met gids)
16. Geschutsopstellingen buiten
17. Monument Veness WOII
18. Monument Watersnood 1953
19. Inundatiesluis
20. Monument voormalig poortwachtershuis
21. Informatiebord fort
22. Fortshop
23. Verzamelpunt rondleidingen
24. Verzamelpunt rondleidingen voor groepen
25. Bourgondische Bierkelder (alleen op afspraak)

NATUUR

- 1 Natuurlab voor kinderen (open bij activiteit)
- 2 Ommetje fort (start rechts na poortgebouw)
- 3 Ommetje Vlerkenpad (start parkeerplaats personeel)
- 4 Fortbijen
- 5 Vogelhut Staatsbosbeheer
- 6 Vleermuiskasten
- 7 Zwaluwkasten

FORT SABINA

20

3

19

5

21

7

23

1

1

22

DUBBELE REMISE

POORTGEBOUW

CAPONNIÈRE WEST

5 x BOMVRIJE KRUITOPSLAG PLAATS

16

16

16

5 x GESCHUTS OPSTELLING

16

BATTERIJ POST

16

14

KAZEMAT

CAPONNIÈRE

ENKELE REMISES

12

6

DUBBELE CAPONNIÈRE

13

4

TERRE PLEIN

KRUITHUIS

9

10

11

DUBBELE REMISE

6

15

CAPONNIÈRE OOST

KAZERNE (ANNO 1881)

5

4

3

2

TOUR MODELE (ANNO 1811)

6

7

8

25

24

17

2

FORT/GRACHT

FORTWACHERSHUIS

5X PARKEREN MINDER VALIDEN

Luchtfoto: Ton Ilding - Design en fotografie: Stichting Fort Sabina/gentvanderos.com - Illustratie: Sander van den Berg